

Kıyı Alanlarındaki Kentsel Müdahalelerin Davranış Kalıbı Teorisi Kapsamında İncelenmesi: Antalya Konyaaltı Örneği

* ¹ Arş. Gör. Zeynep Ceren Durgut, ² Arş. Gör. Merve Artkan

^{1 & 2} Mimarlık Bölümü, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Antalya Bilim Üniversitesi, Türkiye

E-mail ¹: ceren.durgut@antalya.edu.tr, E-mail ²: merve.artkan@antalya.edu.tr

Özet

Kentsel akupunktur, kentin belirli noktalarında yapılan müdahalelerle kamusal alanlar yaratmayı ve kenti canlandırmayı hedefleyen bir tasarım yaklaşımıdır. Hızlı ve noktasal müdahalelere karşılık gelen bu yaklaşım, uygulandığı alanda iyileşme, gelişme ve pozitif zincirleme reaksiyonların gerçekleşmesini sağlar. Çalışma kapsamında, kente ait karakteristik birer kenar/sınır öğesi oluşturması, farklı dokulardaki deniz ve kara alanları arasındaki geçişi tanımlaması ve kendine özgü bir kentsel kamusalılık üretmesi açısından potansiyeli yüksek olan kıyı alanlarına odaklanılmıştır. Çalışmada amaçlanan, kıyı alanlarına yapılan müdahaleler ve sonuçlarını, davranış kalıbı teorisi çerçevesinde irdelemektir. Bu irdeleme, Antalya Konyaaltı kıyı kesitlerinin değişimi üzerinden, fiziksel mekân ve eylem örüntüleri arasındaki ilişki incelenerek yapılmıştır. Eski ve yeni kıyı kesitleri karşılaştırılarak yapılan müdahaleler belirlenmiş, bunların fiziksel mekandaki ve mekân kullanımındaki karşılıkları sistematik gözlemler yapılarak saptanmıştır. Elde edilen veriler bir tabloda neden-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirilmiş, gelecek uygulamalar için kentsel müdahale yöntemleri tartışmaya açılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel müdahale; Kentsel akupunktur, Davranış kalıbı teorisi; Eylem örüntüsü, Kıyı alanı

1. Giriş

Kıyı alanlarındaki kentsel müdahalelerin eylem örüntülerine olan etkisinin incelendiği bu çalışmada, bir müdahale tekniği olarak kentsel akupunktura odaklanılmıştır. Kentin belirli bölgelerinde uygulanan hızlı ve noktasal müdahalelere karşılık gelen bu yaklaşım, uygulandığı alanda iyileşme, gelişme ve pozitif zincirleme reaksiyonların gerçekleşmesini sağlar (Lerner, 2003). Bu iyileşme ve gelişmenin görülebilmesinde seçilen bölge ve müdahale şekli önemli rol oynar. Akupunktur uygulanan bölgenin kullanımı da yapılan müdahalelerin başarısına göre artabilir ya da azalabilir. Alanın kullanım durumu alandaki eylem örüntülerine göre şekillenir. Barker'ın (1968) davranış kalıbı kuramı (behavior setting theory), fiziksel mekan ve mekanlardaki insan eylem örüntüleri arasındaki ilişkiye odaklanır. Bu kurama göre, farklı ortamlarda insan davranışları da farklılaşır. Dolayısıyla fiziksel müdahalelerle farklılaşan akupunktur noktalarında insan davranışları da farklılaşacaktır. Eylem şekli ve örüntüleri, fiziksel çevreden etkilendiği gibi aynı zamanda onu şekillendirir, insanın mekansal davranışını yönetir, tasarım kriterlerinde önemli rol oynar. Eylem örüntüleri farklı yollarla analiz edilebilir. Bunlardan biri bir mekanda farklı zaman dilimlerinde çeşitlenen, zaman kavramına dayanan, eylem örüntülerinin incelenmesidir. Bu çalışmada da bu yaklaşım benimsenmiş ve fiziksel müdahale öncesi ve sonrasındaki eylem örüntüleri kıyaslanmıştır.

Çalışma kapsamında kıyı alanlarına yapılan fiziksel müdahaleler ve sonuçları, davranış kalıbı teorisi çerçevesinde irdelenmiştir. Bu irdeleme, Antalya kenti Konyaaltı bölgesi kıyı kesitlerinin değişimi üzerinden, fiziksel mekan ve eylem örüntüleri arasındaki ilişki incelenerek yapılmıştır. Çalışma, kente ait karakteristik birer kenar/sınır öğesi oluşturması, farklı dokulardaki deniz ve kara alanları arasında geçişi tanımlaması ve kendine özgü bir kentsel kamusalılık üretmesi açısından potansiyeli yüksek olan kıyı alanlarına odaklanmaktadır. Çalışma ile kıyı alanlarındaki fiziksel müdahalelerin ve mekan kullanımındaki karşılıklarının okunması ve tartışılması amaçlanmaktadır. Çalışma ile cevap aranan araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

- Kamusal açık mekan olan kıyı alanlarında yapılan kentsel müdahaleler nelerdir?
- Kıyı alanlarının kesitlerinde gerçekleşen kentsel müdahaleler (kot farklılıkları, suya olan mesafe değişimi, zemin malzemesi değişimi vb.) ile eylem örüntüleri arasında nasıl bir ilişki vardır?
- Kıyı alanlarında gerçekleşen fiziksel değişiklikler, insan davranışlarını nasıl etkiler?
- Kıyı alanı ve deniz arasında kurulan fiziksel bağ, davranış kalıplarını ve eylem örüntülerini nasıl şekillendirir?
- Bu fiziksel bağ, kıyı kesitlerinde yapılan kentsel müdahaleler ile güçlendirilebilir mi?

Çalışmanın ilk bölümünde literatür araştırması yapılmış, teorik çerçeve belirlenmiş, kullanılan kavramlar ve kuramlar açıklanmıştır. Ardından, arşiv taraması ve sistematik gözlemlerle alana dair veriler (alanın eski-yeni planları, fotoğrafları, fiziksel durumu, eylem örüntüleri vb.) toplanmıştır. Alanın eski ve yeni halinin kıyı kesitleri çizilmiştir. Bu kıyı kesitleri karşılaştırılarak alanda yapılan kentsel müdahaleler belirlenmiş, bunların fiziksel mekandaki ve mekân kullanımındaki karşılıkları saptanmıştır. Son olarak, saptanan durumlar bir çizelgede neden-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirilmiş, gelecek uygulamalar için kentsel müdahale yöntemleri tartışmaya açılmıştır. Hangi fiziksel müdahalelerin nasıl sonuçlar yarattığını içeren bu çizelge ile literatüre katkı sağlanması hedeflenmiştir. Bu çizelge, gelecek çalışmalarda farklı kıyı tiplerindeki değişimlerin incelenmesi ile genişleyecek bir 'kentsel müdahaleler kılavuzu'nun ilk adımı olacaktır.

2. Kentsel Akupunktur ve Davranış Kalıbı Teorisi

Kentsel mekanda yapılan fiziksel müdahaleler ve eylem örüntüleri değişimine odaklanan bu çalışma kapsamında kentsel akupunktur kavramına ve davranış kalıbı teorisine odaklanılmıştır. Belirli bir bölgede ve daha küçük bir ölçekte gerçekleştirilen kentsel müdahalelerin eylem örüntülerinde büyük farklar yaratabileceği öngörülmüştür. Bu nedenle belirli bir bölgedeki müdahaleyi tarifleyen kentsel akupunktur kavramı araştırılmıştır. Eylem örüntüleri analiz edilirken de davranış kalıbı teorisinden ve teori ile tanımlanan yöntemlerden faydalanılmıştır.

2.1. Bir Kentsel Müdahale Tekniği Olarak Kentsel Akupunktur

Kentsel akupunktur, nitelikli kamusal mekânlar yaratmayı ve kentin belli bölgelerine müdahalelerle kenti canlandırmayı amaçlayan bir tasarım yaklaşımıdır. Terimin adından da anlaşılacağı gibi kentsel akupunktur, enerjiyi serbest bırakmak ve olumlu bir dalgalanma etkisi yaratmak için hızlı bir şekilde gerçekleştirilebilecek noktasal müdahaleleri içerir (Harjoko, 2009). Büyük kentsel yenileme stratejilerinden farklıdır. Yerleştirilmiş, küçük ölçekli bir müdahale yöntemidir.

Lerner (2003), hasta veya ağırlı bir noktaya iğne sokulması ile, yani akupunktur ile, enerjinin geri kazanılabileceğini ve hastalıkları iyileştirmenin mümkün olacağını ifade eder. İnsanlar ve kentler arasındaki karşılaştırma yaparak birçok kentin hasta olduğunu belirtir ve akupunkturun tıpkı insanlardaki gibi kentlerdeki hastalıklara, problemlere bir çözüm olabileceğini savunur. Kentin hızlı ve nokta atışı müdahalelere ihtiyacı olduğunu belirtir. Ona göre kentsel akupunktur, problemlili noktayı ve çevresini canlandırarak hasta veya ağırlı bölgelerdeki enerji akışlarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Kentlerdeki problemlili, hasta alanlar, kentsel doku içinde yer alır ve bu alanlara iğne sokarak, akupunktur uygulayarak, kent içinde iyileşmeye, gelişmeye ve pozitif zincirleme reaksiyonlar yaratmaya yardımcı olunmalıdır (Mang, 2009).

De Sola-Morales (2008), kentsel akupunktur teorisini açıklarken, bir kentin aynı zamanda yapı, doku ve kontrastlardan oluşan bir cilde sahip olduğunu ve bu cilt üzerinde çalışmak için bazı yerlerde bazı şeylerin kaldırılması, eklenmesi veya değiştirilmesi gerektiğini söyler. Bu operasyon geleneksel akupunktur yoluyla küçük ölçekli ve düşük maliyetli müdahalelerle karşılanabilir. De Sola-Morales (2008), kentin dokusunu bir cilt olarak görür ve insanlar onunla temasa geçtiklerinde bir kentsel deneyim yaşandığını anlatır. Kent cildinin akupunktur tedavisiyle tedavi edilebileceğini iddia eder ve problemlili noktaların konumunun kent cildinin stratejik tedavisinde ilk adım olduğundan bahseder. Bu nedenle müdahale bölgeleri, bu cildin daha az enerjiye sahip olan noktalarından hassas bir şekilde seçilmelidir. Kentte akupunktur uygulanacak noktaların doğru seçilmesi, uygulamanın pozitif sonuçlar doğurması açısından önemlidir.

Kentsel akupunktur yapmak için, iğnelerin yerini tespit etmek ilk adımdır ve iğnelerin konumlandırıldığı yerler kentsel dokuda dönüştürülecek potansiyel zenginliği barındıran noktalardır. De Sola-Morales'in akupunktur uygulama yöntemi; ilk olarak kentsel gerçekliğe dikkat etmek, ikincisi kentin meselelerini bulmak ve üçüncüsü onları yeniden düzenlemektir. Kentin canlandırılması için gerekli olan kentsel akupunkturun anlamını, kentte hangi şeylerin eklenmesi, çıkarılması veya değiştirilmesi gerektiği ya da bunların nasıl yeniden daha iyi düzenleneceği hakkındaki sorularla sürekli ilgilenmek olarak tanımlar. Bu çalışmada kentsel akupunkturun kıyı alanlarında nasıl uygulanabileceği ve ne gibi sonuçlara neden olacağı, yenilenen bir kıyı alanındaki müdahaleler üzerinden irdelenmiştir.

2.2. Davranış Kalıbı Teorisi Kapsamında Fiziksel Çevre-Eylem Örüntüsü İlişkisi

Barker'ın (1968) davranış kalıbı kuramı (behavior setting theory), fiziksel mekan ve mekânlardaki insan eylem örüntüleri arasındaki ilişkiye odaklanır. Bu kuramda önemli olan, davranış kalıbının ölçeği ve fiziksel mekandaki şekillenmesidir. Bu kurama göre, farklı ortamlarda insan davranışları da farklılaşır. Tanımlı bir mekandaki davranışların geneli incelenir, bireysel bir yaklaşımdan çok davranışların genel düzeni ve birlikteliği önemlidir. Bu yaklaşım mekan ve eylemin durağan bir birleşmesi olarak düşünülebilir. Bu birleşim; çevrenin özel bir şemasını-ortamını, ortaya çıkan bir eylem örüntüsünü, iki bileşen arasındaki uyumlu ilişkiyi-eşgüdümse uyum (synomorphy) ve özel bir zamanı içerir. Burada bahsedilen fiziksel mekan ile kastedilen; farklı zamanlarda oluşan davranış kalıbı ve davranış örüntüleridir. Barker, aynı anda oluşan farklı davranışları içeren örüntüleri ele alır.

Birçok davranış kalıbı, fiziksel mekanda kontrol rolü oynayan kişi ya da kontrol eden davranışa göre ayarlanmıştır. Barker, eylemi kontrol eden kişi tarafından sınırlandırılan alanı 'performans bölgesi' olarak tanımlar. Örneğin, sınıfta öğretmenin yükseltilmiş bir platformda olması, bu alanın öğretmene sınıftaki tüm davranış örüntülerini kontrol etme yetkisi kazandırması, mahkemelerde hakimlerin yükseltilmiş bir bölümde oturması ve berber dükkanı. Berber dükkanındaki kişi, çevresindeki fiziksel sınırlayıcılar (duvarlar), içsel mekansal farklılaşma (bölgeler, sirkülasyon alanları) ve saç kesimi için araç ve gereçlerden oluşan bir bağlam içindedir. Kullanıcı için zincirleme bir program vardır; bekleme alanı, okuma, oturma, saç yıkama, saç kesme ve kurutma alanları. Bunun dışında berber, yardımcıları, temizlikçi vb. çalışanlar için de ayrı programlar vardır. Bunların tümü davranış örüntüsünü oluşturur. Berber hem kontrol eden hem de eylemden sorumlu kişidir. Müşteri çevreyi gözlemleyebilir, berber ile konuşabilir ama berberin çalışma mekanına giremez.

Moore'a (1986) göre davranış, mekandaki fiziksel elemanların bir sonucudur. Davranış örüntülerinde mekandaki bölgelerin ve bu bölgeler arasındaki sınırların etkisi vardır. Hall (1966) fiziksel sınırları üçe ayırır; sabit, yarı sabit, sabit olmayan. Bu sınırlar insan eylemlerini düzenlerler, davranış kalıplarını tanımlarlar. Eylem şekli ve örüntüleri, fiziksel çevreden etkilendiği gibi onu şekillendirir, insanın mekansal davranışını yönetir, tasarım kriterlerinde önemli rol oynar.

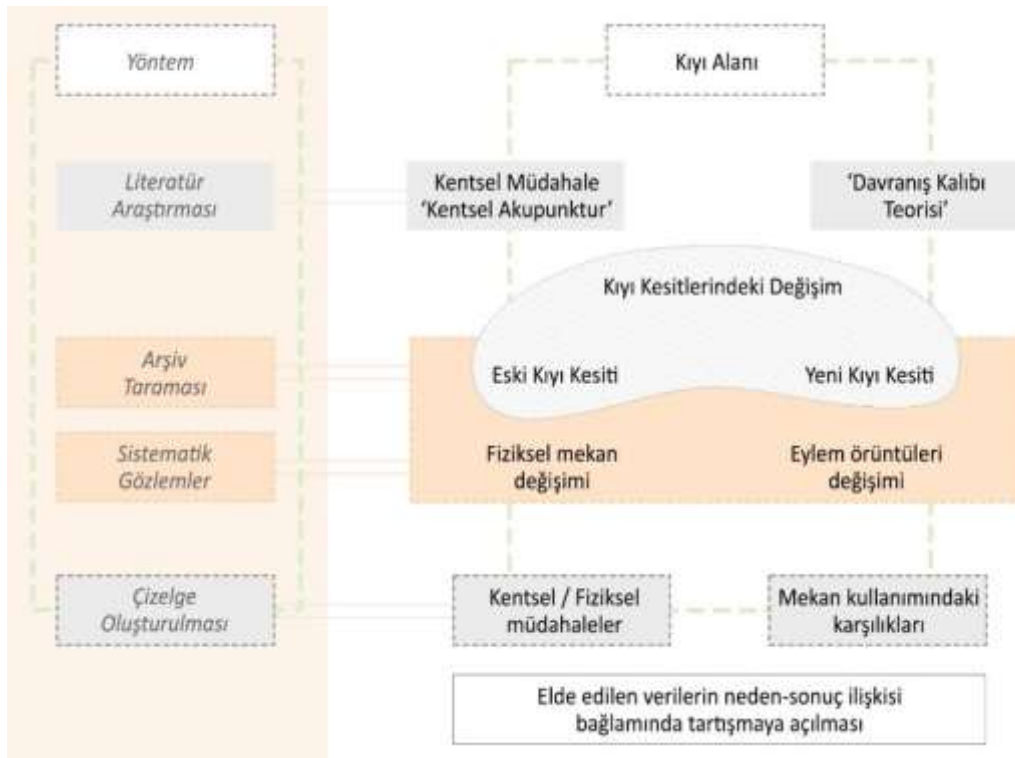
Eylem örüntüleri farklı yollarla analiz edilebilir. Bunlar; bir mekanda farklı zaman dilimlerinde çeşitlenen, zaman kavramına dayanan, eylem örüntülerinin incelenmesi, bir kişinin belirli bir zaman dilimi içinde tüm eylemlerinin incelenmesi ve bir eylemin başlangıç ve varış noktalarının incelenmesidir. Bu yaklaşımlar, belirli bir zaman ve mekana göre değişen eylem örüntülerini inceler. Toplumların nasıl mekanlar kullandığını, zamanla hangi nedenden dolayı insanların eylemlerinin değiştiğini sorgular. Bu yaklaşımlar dışında bir de 'bağ analizi' vardır. Bağlantılar eylem bölgeleri arasındaki sirkülasyonu şekillendirir. Bağlantılardaki sorunlar, etkin olamama durumları, davranış kalıplarında sorunlara neden olabilir.

İnsan davranışları ve mekan arasındaki uyum, çevresel psikolojide uyum ve uygunluk (fit and fitness) (Alexander, 1964), eşgüdümlülük (synomorphy) (Barker, 1968), uygunluk (congruence) (Michelson, 1976) gibi farklı kavramlarla ele alınmıştır. Uyum kavramı, bireyden bireye değişebilen, kişisel değer, yaşam biçimi ve algılamayı içeren bir kavramdır. İnsanlar aynı ortamları farklı şekillerde değerlendirebilirler. İnsan davranışları ve fiziksel mekan arasındaki uyum, uzun süreli ve etkin kullanım sağlar.

Bir mekanın tasarım aşamasında mekanda gerçekleşecek eylem örüntülerini tahmin etmek kolay olmayabilir. Bir mekan için hazırlanan program, senaryolar, gerek fiziksel düzeyde gerekse sosyo-kültürel düzeyde kullanıcılar için yeterli olmayabilir. Tasarım sürecinde şablon ya da klişelerin kullanılması mimari ya da planlama eylemlerinde kötü sonuçlanan çözümlere yol açabilir. Le Compte (1974) davranış kalıbı kavramı üzerine çalışırken amaçlarını dört başlıkta toplar. Bunlar; insanlar (Kimler bu mekana geliyor? Mekanı kim kontrol ediyor?), ölçek nitelikleri (Bu mekanda kaç kişi ne kadar zaman harcıyor?), nesnelere (Ne tür ve kaç tane davranış nesnesi kullanılmaktadır?) ve eylem örüntüleridir (Bu mekanda hangi eylemler yapılır? Bunların hangileri yeni, hangileri alışkanlıktır?). Bu çalışmada kıyı alanlarına uygulanan fiziksel müdahaleler ile değişen eylem örüntülerine odaklanılmıştır.

3. Yöntem

Çalışmada izlenen adımlar ve kullanılan yöntemler, oluşturulan bir akış şeması ile ifade edilmiştir (Görsel 1). Çalışma kapsamında ilk olarak, literatür araştırması yapılmıştır. Literatür araştırması ile kentsel akupunktur kavramının ve davranış kalıbı teorisinin tanımı yapılmış, zaman içinde kimler tarafından hangi çalışmalarda ne şekilde kullanıldıklarına değinilmiştir. Ardından çalışma alanı için arşiv taraması yapılmış, alanın eski ve yeni haline ait fotoğraflar ve proje çizimleri toplanmıştır. Alanda yapılan sistematik gözlemlerle alan kullanımı saptanmış, alanın güncel, yenilenmiş haline ait fotoğraflar çekilmiştir.

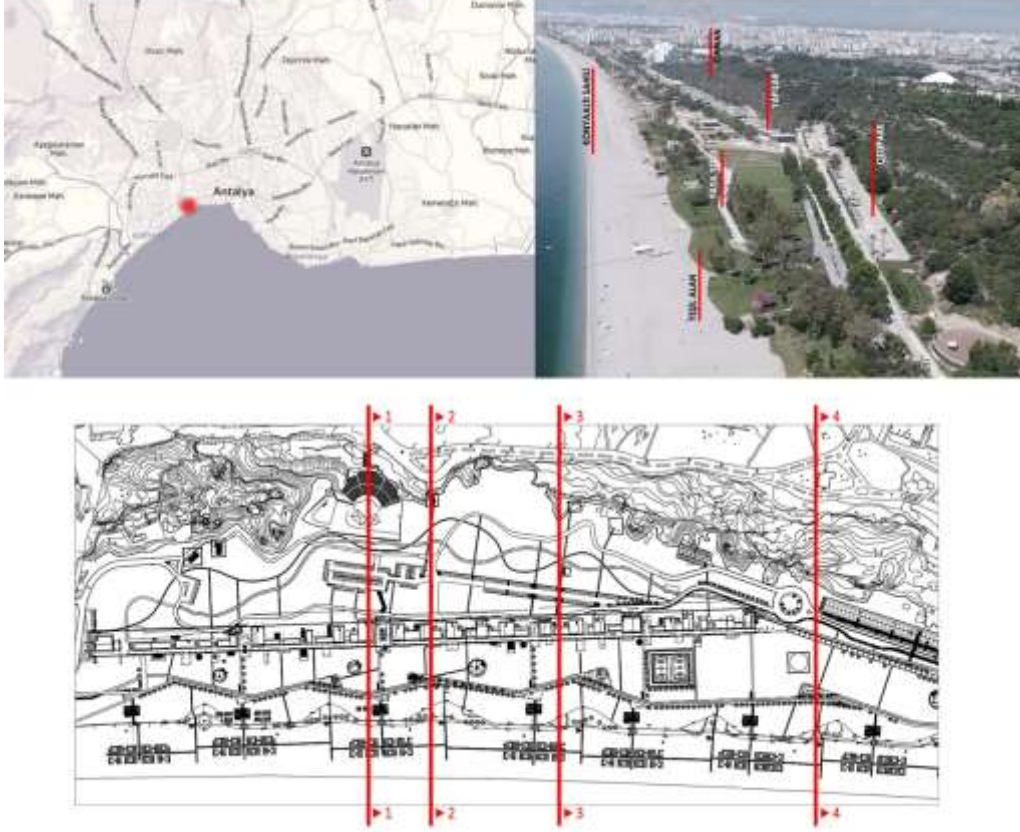
Görsel 1. Akış şeması

Daha sonra alanda farklı fiziksel durumlar barındıran dört alan belirlenmiş ve her alan için eski ve yeni hali olmak üzere ikişer kıyı kesiti çizilmiştir. Bu kesitler (düzenleme öncesi ve sonrası) karşılaştırılarak alanlara yapılan fiziksel müdahaleler belirlenmiş, bunların mekân kullanımındaki karşılıkları eski-yeni fotoğraflar üzerinden ve sistematik gözlemler ile değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme ile alandaki eylem örüntülerindeki değişimler saptanmıştır. Eylemlerin kıyı kesitinde gerçekleştiği alanın değişip değişmediği, değiştiyse neye göre değiştiği, yeni eylem oluşup

oluşmadığı, ya da var olan bir eylemin bırakılıp bırakılmadığı belirlenmiştir. Son olarak, elde edilen veriler (kentsel/fiziksel müdahaleler ve mekan kullanımındaki karşılıkları) bir tabloda neden-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirilmiş, gelecek uygulamalar için kentsel müdahale yöntemleri tartışmaya açılmıştır.

4. Bulgular ve Tartışma

Çalışma alanı, Antalya Konyaaltı sahilinin 'Konyaaltı Sahili Mimari ve Kıyı Düzenlemesi Fikir Projesi Yarışması' ile yenilenen ve 2018 yılında kullanıma açılan bir bölümünü içermektedir. 'Konyaaltı Beachpark' olarak adlandırılan bu bölümde, sahil alanı, yeşil alanlar, yürüyüş ve bisiklet yolları, yeme-içme alanları ve otopark alanları yer almaktadır (Görsel2).

Görsel 2. Alanın lokasyonu ve kesit yerleri

Yenileme projesi ile alana bazı fiziksel müdahalelerde bulunulmuş ve bu müdahaleler mekansal kullanımı etkilemiştir. Bu müdahaleler ve mekansal kullanımdaki değişimler, alanın planları, fotoğrafları, eski ve yeni kesitleri üzerinden incelenmiştir. Alanda dört farklı lokasyondan eski ve yeni halini gösterecek şekilde kesitler alınmıştır (Görsel2). İlk kesit, amfi tiyatronun olduğu yerden, ikincisi üst kotla bağlantı sağlayan asansörün hizasından, üçüncüsü üst kotla bağlantı olmayan ve yapıların yer aldığı bir yerden, sonuncusu ise üst kotla bağlantı olmayan ve yapıların olmadığı yeşil alandan geçmektedir. Kesit yerleri seçilirken, üst kotla bağlantı sağlanması-sağlanmaması, yapıların olması-olmaması, yeşil alanın büyüklüğü gibi farklı fiziksel durumların olmasına dikkat edilmiştir. Eski-yeni kesitler ve alan fotoğrafları, dört çalışma alanı için ayrı ayrı değerlendirilmiş ve fiziksel mekan ile eylem örüntüsü değişimleri saptanmıştır (Görsel 3,4,5,6).

Görsel 3. Birinci alanın kesitleri ve fotoğrafları

Amfi tiyatrodan geçen ilk kesitin eski ve yeni halindeki fiziksel mekan değişimlerine bakıldığında, eski yapılar arasında kalan araç yolunun kaldırıldığı, yeni yapıların önünden geçen ve hepsini bağlayan bir yaya yolu eklendiği, eski kesitte sahili ve yeşil alanı ayıran araç yolu ve otoparkın kaldırıldığı, yaya yolunun sahildeki yapıların arkasına alınıp yanına bisiklet yolunun eklendiği ve yeşil alan ve sahil arasındaki geçişin eğim kullanılarak yumuşatıldığı görülmektedir (Görsel 3). Tüm bu fiziksel değişimler ile, bazı alanlar arasındaki engeller kaldırılmış, geçişler yumuşatılarak bağlantı artırılmıştır. Sınırlar muğlaklaştırılmış ve yatay sirkülasyon yeniden tanımlanmıştır.

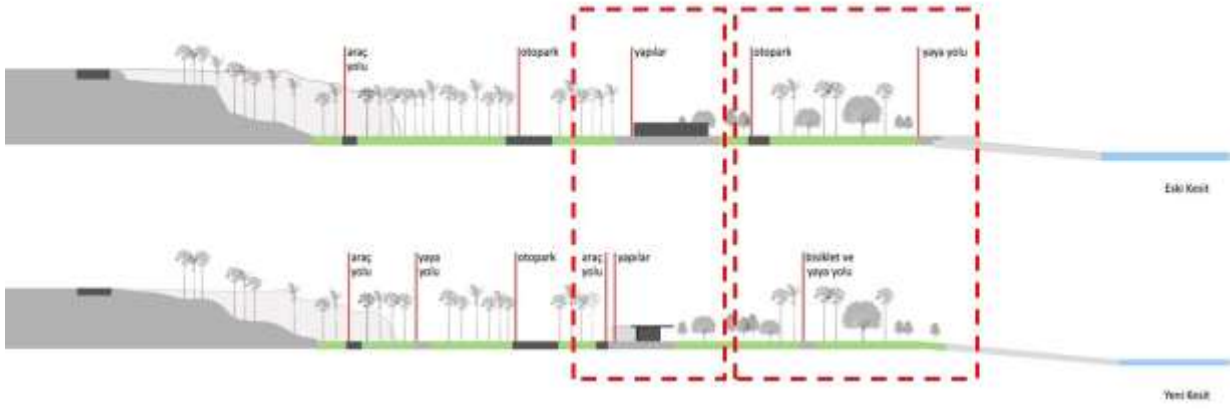
Alanın eski ve yeni fotoğrafları üzerinden eylem örüntülerinin değişimine bakıldığında ise, yeni eklenen yaya yollarının kullanımı ve erişilebilirliği artırdığı, kot farkının eğimli hale getirilmesi ve yaya yolunun yerinin değiştirilmesi ile oluşan yeşil alanın yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu alan, hem yeşil alanda vakit geçirenler hem de denize girenler tarafından kullanılmaktadır. Kot değişimiyle muğlaklaşan sınırdaki yeni bir bölgesel kullanım inşa edilmiştir. Araç ve yaya akışına müdahale edilmesi ile yayaların erişebildiği ve kullandığı alan, araçlardan arındırılmış, bağlantısı ve kullanımı artmıştır.

Görsel 4. İkinci alanın kesitleri ve fotoğrafları

İkinci kesitin eski ve yeni halindeki fiziksel mekan değişimlerine bakıldığında, üst kotla bağlantı sağlayan bir asansör eklendiği görülmektedir (Görsel 4). Bunun dışında ilk kesitte görülen fiziksel değişimlerin tamamı burada da yer almaktadır. Tüm bu fiziksel değişimler ile, bazı alanlar arasındaki engeller kaldırılmış ve geçişler yumuşatılarak bağlantı artırılmıştır. Görselde de görüldüğü gibi alanın eski halinde yeşil alan ve sahil bağlantısını koparak otopark kaldırılmış ve ormanlık alandaki otopark genişletilmiştir. Yatay ve dikey sirkülasyon yeniden tanımlanmıştır.

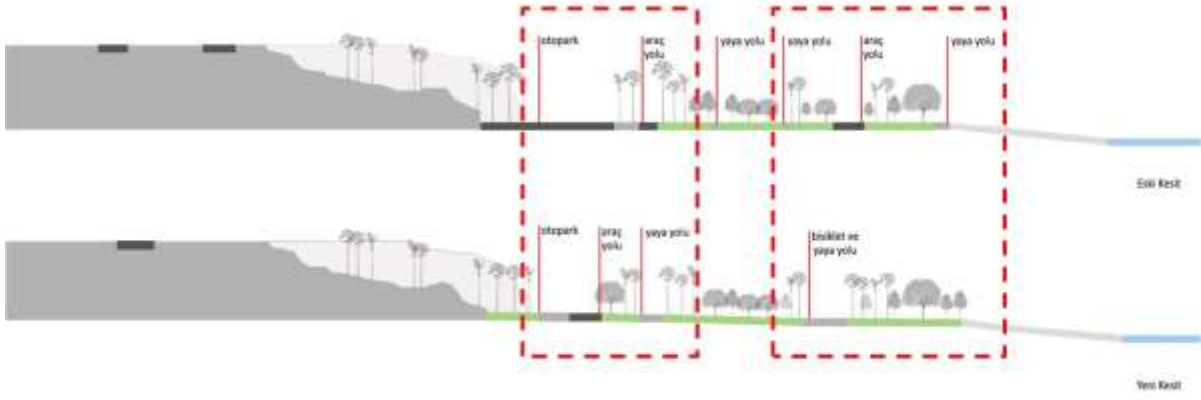
Alanın eski ve yeni fotoğrafları üzerinden eylem örüntülerinin değişimine bakıldığında ise, yeni eklenen dikey sirkülasyon elemanı ile kotlar arası yaya akışının sağlandığı, erişilebilirliğin arttığı, otopark alanının taşınmasıyla açılan boşluğun sirkülasyon ve yeşil alan kullanımına açılması ile kullanımın arttığı, kot farkının eğimli hale getirilmesi ve yaya yolunun yerinin değiştirilmesi ile oluşan yeşil alanın yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir.

Görsel 5. Üçüncü alanın kesitleri ve fotoğrafları

Üçüncü kesitin eski ve yeni halindeki fiziksel mekan değişimlerine bakıldığında, eklenen ve yeri değiştirilen yaya ve bisiklet yolları ile yatay sirkülasyonun yeniden tanımlandığı, alanlar arası geçişi engelleyen sınırların bazı yerlerde kaldırılıp bazı yerlerde yumuşatıldığı görülmektedir (Görsel 5).

Alanın eski ve yeni fotoğrafları üzerinden eylem örüntülerinin değişimine bakıldığında ise, yatay sirkülasyonların yeniden düzenlenmesiyle yapıların önündeki alanların kullanımı artmış, işlevlerine ve bütüncül tasarımlarına da bağlı olarak yapılar daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Yapıların önündeki yeşil alan kullanımı da bağlantıların güçlenmesi ile artmıştır.

Görsel 6. Dördüncü alanın kesitleri ve fotoğrafları

Dördüncü kesitin eski ve yeni halindeki fiziksel mekan değişimlerine bakıldığında, eklenen ve yeri değiştirilen yaya ve bisiklet yolları ile yatay sirkülasyonun yeniden tanımlandığı, boş yeşil alanların düzenlendiği, bağlantının artırıldığı, alanlar arası geçişi engelleyen sınırların bazı yerlerde kaldırılıp bazı yerlerde yumuşatıldığı görülmektedir (Görsel 6).

Alanın eski ve yeni fotoğrafları üzerinden eylem örüntülerinin değişimine bakıldığında ise, yatay sirkülasyonların yeniden düzenlenmesiyle bağlantılar ve kullanım artmış, araç ve yaya sirkülasyonunun arasında kalan boşluklarda (yeşil alanlarda) geçici eylem olanakları doğmuştur. Kot değişiminin yumuşatılması ile yeşil alan ve sahil arasındaki bağlantı güçlendirilmiş ve muğlaklaşan sınırdaki yeni bir bölgesel kullanım inşa edilmiştir.

Çalışma alanının tamamına bakıldığında belirli alanlarda uygulanan fiziksel müdahalelerle bağlantının güçlendirildiği görülmektedir (Görsel 7). Çalışma alanının güneyinde deniz, kuzeyinde falezler bir sınır oluşturmaktadır. Alanın kuzeyinde falezlerin üstünde yer alan park ile bağlantısı zayıftır. Alanın batısında yer alan amfi tiyatro ve doğusunda yer alan merdiven ile üst kotla bağlantı kurulmaktadır. Yenileme projesi ile bu iki bağlantı noktasının yanına iki adet asansör eklenerek bağlantı güçlendirilmiştir.

Alandaki bazı fiziksel müdahaleler ile alanın farklı bölümleri arasında bağlantı kurulmuş ve bütüncüllük sağlanmıştır. Bu müdahalelerden biri, yapılar arasında otoparkı yeşil alana bağlayan geçiş alanları yaratılması, diğeri ise yeşil alan ile sahil arasındaki kot farkının geçişi yumuşatan doğal bir eğimle bağlanmasıdır.

Görsel 7. Tüm alandaki bağlantı noktaları

Arşiv taraması ve sistematik gözlemler sonucunda üretilen kesitler ve elde edilen fotoğraflardan yararlanılarak çalışma alanındaki kentsel/fiziksel müdahaleler ve mekan kullanımındaki karşılıkları saptanmış, elde edilen veriler bir tabloda toplanmıştır (Görsel 8).

Tabloya göre yatay-düşey sirkülasyonda yapılan değişiklikler, kot farkı olan noktalarda yapılan düzenlemeler, yeşil alan eklenmesi vb. yapılan tüm kentsel/fiziksel müdahalelerin mekansal kullanıma dair ortak sonuçları olmuştur. Bunlar; bağlantıların güçlendirilmesi, sahilin erişilebilirliğinin artması, tüm alanda yaya akışının aktifleşmesi, işlevlerin çeşitlenmesi, alanların bütüncül algılanması ve yeşil alanların aktifleşmesidir.

Kentsel/Fiziksel müdahaleler	Mekan kullanımındaki karşılıkları
Üst kottaki parkla bağlantı noktalarının artırılması (Amfi ve merdivene ek olarak iki adet asansör eklenmesi)	
Ormandaki otoparkın genişletilmesi	Bağlantı noktalarının artması ve ormandaki otoparkın genişletilmesi ile sahile erişilebilirliği de artmıştır. Böylece alana kullanıcı akışı sağlanmıştır. Otoparkın yapının arkasında yer alması, sahile erişmek isteyen insanların yapının ve yeşil alanı geçerek sahile ulaşmasını ve tüm alanı deneyimlemesine olanak sağlar. Eski yapıların arasından geçen ve yeşil alanları bölen araç yolları ile otoparkın kaldırılması bu alanlar arasındaki yaya akışını aktifleştirmiştir. Yeni yapıların geçirdiği otopark ve yeşil alanlar arasındaki bağlantıyı güçlendirmiştir. Yeşil alan ve sahil arasındaki yaya yolunun yeşil alanlar arasına alınması hem sahili hem de yapıları görerek yürümeye imkan verdiği için alanın daha büyük bir kısmının deneyimlenmesini sağlar.
Aynı malzemede, dilde, geçirgen ve bütüncül tasarıma sahip yeni yapıların inşası - Eski yapıların arasından geçen araç yolunun kaldırılması	
Yeşil alanları bölen araç yolunun ve otoparkın kaldırılması	
Yeşil alan ve sahil arasında yer alan yaya yolunun arkaya alınması	Yaya yolunun yanına eklenen bisiklet yolu, spor yapmak isteyen insanları da bu rotayı kullanmaya teşvik ederek kullanımını artırır. İstey çeşitlenmiştir. Yeşil alan ve sahil arasındaki kotun eğimli olacak şekilde düzenlenmesi iki alan arasındaki bağlantıyı güçlendirerek, alanları bütüncül oluşturmasını ve insanların denize girerken sadece sahili değil yeşil alanı da kullanmalarını sağlamıştır. Çevre ile bağlantısı artan yeşil alanlar önceden pasif kalırken şu an aktif kullanılmaya başlamıştır.
Yeni yaya yolunun yanına bisiklet yolu eklenmesi	
Eski yaya yolunun yerine yeşil alanın devam ettirilmesi, yeşil alan (eski yaya yolu) ve sahil arasındaki kotun eğimli olacak şekilde düzenlenmesi - geçişin yumuşatılması	

Görsel 8. Fiziksel müdahaleler ve mekan kullanımındaki karşılıkları

6. Değerlendirme ve Sonuç

Bu çalışma ile kıyı alanlarındaki fiziksel müdahalelerin ve mekan kullanımındaki karşılıklarının okunması ve tartışılması amaçlanmıştır. Çalışma kapsamında kıyı alanlarına yapılan fiziksel müdahaleler ve sonuçları, davranış kalıbı teorisi çerçevesinde irdelenmiştir. Bu irdeleme, Antalya kenti Konyaaltı bölgesi kıyı kesitlerinin değişimi üzerinden, fiziksel mekan ve eylem örüntüleri arasındaki ilişki incelenerek yapılmıştır. Çalışma sonunda araştırma sorularına verilen cevaplar aşağıdaki gibidir:

- Kamusal açık mekan olan kıyı alanlarında yapılan yatay-düşey sirkülasyon değişiklikleri, kot farkının düzenlenmesi, yeşil alan eklenmesi vb. kentsel müdahaleler eylem örüntülerinde de değişime neden olur. Bu çalışmada tespit edilen değişimler genel olarak eylemlerin çeşitlenmesi ve kullanıcı sayısının artması şeklinde olmuştur.
- Kıyı alanı ve deniz arasında kurulan fiziksel bağ, alan kullanımını artırmış, güneşlenme, uzanma, oturma gibi denizle ve yeşil alanla ilişkili eylemlerin gerçekleştiği yeni alanlar oluşmasını sağlamış, davranış kalıbı tanımlamıştır. Bu fiziksel bağ, kıyı kesitlerinde yapılan kentsel müdahaleler ile güçlendirmek mümkündür. Bu çalışmada da fiziksel bağ, kotun ve sirkülasyonun yeniden düzenlenmesi ile güçlendirilmiştir.

Sonuç olarak tabloleştirilen bulgular değerlendirildiğinde, doğru kentsel akupunktur noktalarına yapılacak küçük fiziksel müdahalelerin mekansal kullanımındaki karşılıklarının büyük fark yaratabileceği görülmüştür. Kentsel bir alanın kullanımını artırmak için o alanın hem çevresi ile olan hem de kendi içindeki bağlantılarının güçlendirilmesi, engellerin kaldırılması, taşınması veya düzenlenmesi gerekmektedir.

Çalışma alanında düşey sirkülasyon elemanları eklenmesi, araç yolu ve otoparkın kaldırılması, yaya yolunun taşınması, kotun düzenlenmesi gibi küçük kentsel müdahalelerle alan kullanımı artırılmıştır. Kıyı alanı ve deniz arasında kurulan fiziksel ve görsel bağ güçlendirilmiştir.

Kentsel akupunktur noktaları ve yapılacak fiziksel müdahaleler, alana özgü olacağı için alanın ihtiyaçlarına göre belirlenmeleri önemlidir. Çalışma alanında yapılan müdahaleler Antalya'nın farklı bir kıyı alanına, örneğin falezlerin olduğu bir bölgeye uygulandığında aynı sonucu vermeyebilir. Gelecek çalışmalarda, Antalya'nın farklı noktalarından alınacak kıyı kesitleri üzerinden fiziksel müdahalelerin ve mekan kullanımındaki karşılıklarının okunması hedeflenmektedir. Böylece farklı kıyı alanları için hedeflenen değişime göre farklı formüller geliştirilebilir ve gelecekte kullanılmak üzere tüm bu verileri içeren bir 'kentsel müdahaleler kılavuzu' oluşturulabilir.

Teşekkür

Bu araştırma kamu, ticari veya kar amacı gütmeyen sektörlerdeki finansman kuruluşlarından özel bir hibe almamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Referenslar

- Alexander, C. (1964). *Notes on the Synthesis of Form* (Vol. 5). Harvard University Press.
- Afara, A., Amen, M. A., Ayoubi, M. El, Ramadhan, D., & Alani, J. (2024). Arguing Faux Biophilia Concepts in F&B Interior Design: A Case Study Applied in Duhok City. *Civil Engineering and Architecture*, 12(2), 1091–1103. <https://doi.org/10.13189/cea.2024.120231>
- Amen, M. A., Afara, A., & Muhy-Al-din, S. S. (2024). The Persuasibility of Globe Thermometer in Predicting Indoor Thermal Comfort Using Non-standard Globe Diameter: Row Houses of Semi-Arid Climates as Case Studies. *Civil Engineering and Architecture*, 12(1), 425–435. <https://doi.org/10.13189/cea.2024.120132>
- Babazadeh-Asbagh, N. (2018). The Adaptive Reuse of Cibali Tobacco Factory, Kadir Has University. *Tourism Graduate Students Research Congress*, 9, 203-210. Famagusta, North Cyprus. https://www.researchgate.net/publication/361417069_The_Adaptive_Reuse_of_Cibali_Tobacco_Factory_Kadir_Has_University
- Barker, R.G., 1968. *Ecological Psychology; Concepts and Methods for Studying the Environment of Human Behavior*. Stanford University Press, Stanford, California.
- Hall, E. T. (1966). *The hidden dimension* (Vol. 609). Anchor.
- Harjoko, T. Y. (2009). Urban Acupuncture: An Alternative. *Informal Settlements and Affordable Housing*, 1-15.
- LeCompte, W.F., 1974. Behavior Settings as Data Generating Units for the Environmental Planner and Architect. In J. Lang (Ed.), *Designing for Human Behavior*. Dowden, Hutchinson & Ross Inc., 183-193 s.
- Lerner, J. (2003). *Acupuntura urbana*. Rio de Janeiro: Editora Record.
- Mang, N. (2009). *A Leadership Case Study Of Curitiba, Brazil*.
- Michelson, W. M. (1976). *Man and his urban environment: A sociological approach, with revisions*. Reading, Mass.
- Moore, G. T. (1986). Effects of the spatial definition of behavior settings on children's behavior: A quasi-experimental field study. *Journal of environmental psychology*, 6(3), 205-231. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(86\)80023-8](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(86)80023-8)
- Sola-Morales, M. D., Frampton, K., & Ibelings, H. (2008). *A matter of things*. Nai Publishers.